

LIPOVŠKOVI SPOMINI NA POTAH, PLEZANJA IN SMUČARIJE

MATJAŽ KMECL

Lepo počasi sem prebral to Lipovškovo zlahtnost, ki jo je njen pisateljski oče krstil za Steze, smučišča, stene, Mladinska knjiga pa izdala v domala bibliografski ali knjigoljubski zunanjščini. Resda je k omenjeni počasnosti nekaj prispevalo vsakdanje službeno hajkanje, da ni bilo kaj prida časa in da se je tale zapis nekam nespodobno zavlekel, toda res je tudi, da je bilo branje uživaško, kar pomeni, da sem imel že kar kmalu po prvih straneh cel kup kart ob sebi in cel kup spominov v sebi — pa smo tako lagodno posedevali ob prostih večerih z Lipovškom — sorodna in prijazna druščina. Beseda je pela, spomini so zvonili z vseh strani, želje so poganjale — in to je menda vendarle najlepši kompliment, ki se kakšni knjigi lahko pripeti.

Zdaj grem pa od zadaj, od želj naprej. Lipovšek je velik popotnik; ne bi rekel zagrizen, ker se ne sliši lepo; zagrizenost nekako izključuje blaga čustva, še posebej ljubezen — pač je enostavno velik. Ni srečen, če kar naprej ne ubira najrazličnejših in celo nenavadnih, pozabljenih ali docela izvirnih popotnih kombinacij. Včasih je v kakšnem odročnem koncu tako znan in domač, da mu je človek enostavno »fovš« — recimo tam med Hribaricami in Debelim vrhom, v tisti nepregledni kotanjasti puščavi; drugič jo lepo peš ali na smučeh ubira poprek čez hribe od Blok proti Barju in ga pri tem nič kaj prida ne moti nemodnost in nerazglašenost teh poti. Vsaka pot mu je cilj, ta ali ona, prek stene ali čez skromne kuclje, kajti tudi »marni tlačilci gorskih steza« mu niso tuji. Vsaka pot mu je tudi dragocen življenjski užitek. — In vse to seveda užiga želje, da bi mu bilo treba slediti, poskusiti isto.

Ker je pisec tega zapisa domala zaprisežen, precej nedomiseln »tlačilec« pa šodrovec, ima Lipovška takoj za svojega, že po prvih stezah in straneh. Skupaj z njim mu v spominih z vsem dopadenjem pozvanja jezik iz ust od prehudih strmin in naporov, zraven pa mu neprestano radostno pleše po glavi: »Kljub vsemu je bilo lepo. Kdaj pa v gorah ni?« Skupaj z njim ima rad Tumo. Skupaj z njim je blagohotno in malce neprišteveno hud na Avčina, ker je Špičje krstil za Lepo, češ da je zmeraj lepo, pa naj je ime literarno izmišljeno ali pa ne — zraven pa v isti sapi nepoimenovano (?) sedelce krsti na isti način za Lepo sedelce — samo zato, da bo »v hvaležen spomin na trenutek gorske sreče« (takšne reči lahko nastajajo samo iz velike ljubezni in zagnanosti, z udeležbo močnih čustev, ki seveda niso nikdar čisto pravična — v tem primeru seveda predvsem do Avčina). Ali pa: kako sem se nekega prelepega poletnega julij-skega dne po šodru dol izpod Vršakov popeljal do Lipovškovega ljubljenska, Jezera ali Mlake pod Vršaki, oprezal za zelnariško senco v njem in jo potem poprek, prek najlepših gorskih (Zlatorogovih) vrtov ubral do Ledvičke! Pri Adamu in Evi me navda celo kanec ponosa, svoj čas sem se tam spuščal celo navzdol na Jezerski preval — bil je prav tako lep dan, ali pa še lepši, in enako lepo, do danes s pozlačenim sentimentom opremljeno, kakor v Lipovškovi knjigi. Ob kakšni terminologiji se dopolnilno prebliskne kakšna stara pomisel; recimo ob tisti okoli Doline Zajezeram, ki je v svoji slovniško-zemljepisni neuskajenosti res nekam čudna: Kaj pa, če je ime, kakor je zapisano, nastalo v slabem slišanju in pisanju iz narečnega Dolina za jezera(i) — zadnji -i je po moderni vokalni redukciji že zdavnaj izgubil. In je reč preprosto pa smiselno Dolina z jezera (jezerami). Pa spet spomin — to pot na »znamenito zarezo« vrhu Debelega vrha, in zadovoljstvo, da sem že prvič nazaj grede našel obhod po južni strani (no, obilni sledovi kažejo, da nisem bil ne prvi ne edini bistroglavec za ta del). In tako naprej — ob večerih; skoraj bi bil začel pisati spomine.

Lipovškovo pisanje namreč potegne za seboj. Resda ne zmeraj enako; včasih, v zgodnejših spisih, malce manj; tudi takrat, kadar malo preobitno in prenaplas podocira in pogodrnja čez množični glasbeni in gorniški okus, čez slabe manire za ta del, čez šunder in polivinilno svinjarijo — čeprav smo z njim precej sorodnih misli. Zato pa toliko bolj, kadar se znajde v najplemenitejši gorski in duhovni samoti, ko razpre (nemajhno) duhovno obzorje na stežaj, človeško plemenitost poprek, ko mu lepотно doživljanje kliče iz nepreglednih spominskih skladov cele mimohode drobnih in velikih čudovitosti.

Natančno se vidi pri tem, da z leti vsa ta zagnanost sploh ne kopni, da mu postaja vse razsežnejša, vse globlja, zaljubljenost vse bolj vročeglava; v najiminitnejše plezarije se spusti šele potem, ko večina zagnanih alpinističnih mladincev že zdavnaj samo še keglja in balina ob vrčku piva. Večni hribovski mladinec Lipovšek praznuje petdesetletnico (!) svojega prvega plezanja v Severni steni s samotarsko, zraven pa mladostno zagnano in obenem zrelo uravnovešeno ponovitvijo teh skal, ki so se za jubilej že

malce oblekle v led: andante maestozo patetico in zraven vivace kar se da (uporabljam te izraze, ker gre pač tudi za glasbenega mojstra, ki je svojo knjigo uredil kot nekakšno veliko partituro v treh dejanjih z uverturo in medigrami). Sam je pri jubilejni plezariji hvaležen in prepričan, da je imel v življenju izjemno srečo — ampak kdo zmore kar tako kaj takega? Ne gre pri tem samo za telesne spretnosti in zmogljivosti, marveč za zanos in duhovno moč, za tisti plemeniti, čeprav komajda razločljivi ali sploh nerazločljivi gon, ki takšno dejanje upraviči pred samim seboj, ki ga sploh zaukaže?!

ln zdaj smo tam, se zdi, pri bistvenem. — Vsa Lipovškova pota so presvetljena, prepojena s silovitim notranjim žarom, z duhovno potrebo. Včasih se sicer zazdi, da je ob samem popotovanju takšno stanje celo še nekako neoblikovano, nezavedno, in ga je potem šele pisateljski spomin v žlahtnem ustvarjalnem zanosu dooblikoval in priklical v zavest z vsemi brezštevilnimi konkretnostmi in podrobnostmi — toda kateremu planinskemu pisatelju ni spomin najpomembnejše orodje? Pot je substratno, temeljno doživetje, spomin pa poskrbi za tisti superstrat, v katerem nezavedno postane zavedno, gorniški užitek literarno besedilo, pot duh. Notranji žar se spremeni v zanos besede, izraza. Več ko ga je, bolj doni beseda — čeprav se zdi sama po sebi preprosta. Ni potrebe po kakšni posebni slogovni umetnosti, če je kaj tega duha in zanos, pa čeprav seveda še zdaleč nočemo reči, da Lipovšek teh umetnosti ne obvlada. Hočemo reči samo tole: kaj pomaga vsa artificialnost, če ostaja sama sebi namen? V literaturi je mogoče večkrat srečevati strani, ki izdajajo šibkega stilista, ki pa se nam vseeno neizbrisno vtisnejo v spomin — pač po svoji notranji, ozadnji duhovni moči. Ker Lipovšku tega notranjega zanosu zlepa ne zmanjka, tudi njegovo pisanje ni zlepa dolgočasno (danes žal prepozabljena in prezapostavljena, prepodce-njevana odlika); ko pa se in kadar se ta žar srečno ujame s širšim duhovnim kontekstom in izbrano besedo, so pred nami naravnost odlične literarne strani.

Pri tem naj ostane. Rekel sem, da sem se za prebiranje že kmalu po prvih straneh opremil s kartami; moram dodati: ves čas sem gledal vanje in v istem trenutku nanje tudi pozabljal — pri literaturi ne rabiš kart.

Zdaj moram samo še izrecno razširiti pogled: kaj Lipovškova knjiga pomeni za slovensko planinstvo in slovensko esejistično literaturo. Predvsem odličen dosežek: je izredno generacijsko pričevanje, obenem ponuja model izjemno humane oblike planinstva, odpira številna vprašanja načelne in praktične narave (smisel planinstva, toponomastika, okoli potov, prihodnosti ipd.), v isti sapi pa ne zanemari svoje lastne estetike — pri čemer zmore kakšenkrat tudi tako poetične strani, kakor jih beremo pri osivšem Kugyju (bolj ko je bil Kugy siv, bolj je bil poetičen), in tako stvarne kakor pri Tumi — zvečine pa seveda takšne, kakršne piše samo Lipovšek.

Preprosto in malce familijarno (saj smo planinska družina) rečeno: Odlični stari fant Lipovšek, spet se je izkazal!

SREČANJE S PIRENEJI

FRANČEK VOGELNIK

Priznam, nikoli jih nisem imel v načrtu, predaljni so se mi zdeli. Čeprav se imam le dobrim planinskim tovarišem zahvaliti za večino planinskih popotovanj v daljne gore, sem vedno z lahkoto držal svoje sanje na vajetih, kadar je šlo za Pireneje. A hudomušna usoda me je lansko leto na vsem lepem postavila pred dejstvo, da imava z Ladom zagotovljen prostor v avtobusu, s katerim bodo jeseniški planinci odrajljali v španske gore. Takšne priložnosti pa ne kaže zametavati.

V okvirnem programu berem: »Odhod z Jesenic 15. julija 1978 ob 22. uri prek mejnega prehoda Rateče, po Kanalski dolini, skozi Trbiž, mimo Milana, skozi Genova do Nice. Prihod v večernih urah. Kamp. Nadaljevanje vožnje po Azurni obali mimo Marseilla, Montpelliera do Barcelone. Kamp. Po kratkem ogledu mesta nadaljevanje vožnje skozi Lerido do vznožja centralnega območja Pirenejev. Taborišče v Benasquu. Izleti, ture in možni vzponi v skupine Posets (3375 m), Maladeto (3350 m) in Aneto (3404 m). Izleti do ledeniških jezer, planinskih koč ali na nižje vrhove... Povratek: Gavarnie, Toulouse, Marseille, Nica. Nočitev...»

Rajda zvenceh imen, ob katerih mora vztrepetati ahasverska žilica slehernega nomada, kaj šele planinca, ki je tudi sredi najbolj puščobne pokrajine ves iz sebe, da je le